

О П Р Е Д Е Л Е Н И Е
№ 3633
гр. София, 11.07.2025 г.

ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД - Трето гражданско отделение, в открито съдебно заседание на пети юни през две хиляди двадесет и пета година в състав:

Председател: Жива Декова

Членове: Александър Цонев

Филип Владимиров

като изслуша докладваното от съдията Александър Цонев гр. д. № 2442/2024 г., за да се произнесе, взе предвид следното:

Производството е по чл. 290 ГПК. Допуснато е касационно обжалване на въззивно решение №27/31.01.24г. на ВТАС, в частта, в която искът за плащане на неустойка по чл. 92 ЗЗД, предявен от Ж. П. срещу „Екатерина капитал“ ООД, е уважен за сумата от 50000лв. и е отхвърлен за разликата до 100000лв.. Допуснато е касационното обжалване по две касационни жалби на ищеца и на ответника съответно в отхвърлената и в уважената част. По жалбата на Ж. П. касационното обжалване е допуснато по въпроса „Дали може търговецът да иска намаляване на неустойката поради прекомерност в случай, че сделката е сключена с нетърговец?“. Поставеният въпрос е по тълкуване на чл. 309 ТЗ и осъществява предпоставките на чл. 280, ал.1, т.1 ГПК, тъй като въззивният съд е приел, че продавачът по предварителен договор за покупко- продажба на 7 гаражи, е неизправна страна, поради което купувачът има право да развали договора и да иска неустойка за разваляне. Но доколкото неустойката е прекомерна, то по възражението на продавача- търговското дружество, съдът е постановил намаляването ѝ с 1/2. По жалбата на „Екатерина капитал“ ООД е допуснато касационно обжалване по въпроса дали съдът е длъжен да обсъди всички доказателства и възражения на страните. Този въпрос осъществява предпоставките на чл. 280, ал.1, т.1 ГПК, доколкото въззивният съд не се е произнесъл по възражението на ответника, че е сключена увреждаща сделка (частична недействителност относно уговорената неустойка от 100000лв.) от бившия управител на дружеството съгласно чл. 40 ЗЗД, като съдът не е обсъдил същия предварителен договор, приет по делото, но без клауза за неустойка, който договор бил открит в

счетоводството на дружеството от служители на МВР при претърсване и изземване.

Правният спор между страните по иска по чл. 92 ЗЗД е възникнал по твърдения в исковата молба на Ж. П., че с ответното дружество е сключила предварителен договор за покупка на 7 гаража за цена 50000лв., която платила по сметка на дружеството на датата на сключване на предварителния договор- на 12.02.20г.. В договора била уговорена и неустойка за продавача при разваляне на договора по негова вина- да плати неустойка в двойния размер- 100000лв.. Тъй като продавачът „Екатерина капитал“ ООД не бил изпълнил договора, напротив бил продал гаражите на трети лица, то ищцата иска връщане на платената цена и плащане на уговорената неустойка. В срока за отговор ответникът е направил възражение, че сделката била увреждаща, тъй като преди сключването на предварителния договор, един от гаражите вече бил продаден с предварителен договор, освен това в счетоводството на дружеството бил съхраняван същия предварителен договор, но без клауза за неустойка. Дружеството подало сигнал до Прокуратурата срещу бившия управител на дружеството за сключване на неизгодни сделки и във връзка с този сигнал при претърсване и изземване бил иззет предварителния договор без клаузата за неустойка. Освен това бившата управителка и купувачката по предварителния договор били в близки отношения. ВТАС е приел, че сделката е действителна, но не е разгледал възражението, че сделката е увреждаща по чл. 40 ЗЗД. Съдът е приел, че клаузата за неустойка е действителна, но неустойката е прекомерна, поради което я е намалил наполовина.

За да се произнесе по спора, ВКС счита, че преюдициално следва да се произнесе по въпроса дали разпоредбата на чл. 40 ЗЗД е приложима за органното представителство на търговско дружество, доколкото ответното дружество е направило такова възражение и явно поддържа становище, че нормата на чл. 40 ЗЗД е приложима в случая. В същото време ищецът по делото е изразил становище, че нормата на чл. 40 ЗЗД не е приложима при органното представителство.

Същевременно по въпроса: „Приложима ли е разпоредбата на чл. 40 ЗЗД за органното представителство на търговско дружество?“ е налице противоречива практика на съставите на ВКС, постановена по реда на чл.290 ГПК.

С решение №178 от 12.03.2020 г. по т.д.№1991/2018г. на ВКС, Ит.о., е даден положителен отговор на поставения въпрос: „Приложима ли е разпоредбата на чл. 40 ЗЗД към договори, сключени от дружество с ограничена отговорност чрез управителя му ?“, като са изложени следните съображения: „С нормата на чл. 40 от ЗЗД законодателят е предвидил, че когато представителят и лицето, с което той договаря се споразумеят във вреда на представлявания, то договорът не поражда правно действие за представлявания. Нормата на чл. 40 от ЗЗД предвижда вид недействителност на сключения от представлявания чрез представител договор при установяване на споразумение, което е във вреда на представлявания. Съгласно разясненията в т. 3 от Тълкувателно решение № 5 от 12.12.2016 г. на ОСГТК на ВКС по тълк.д. 5/2014 г. недействителността по чл. 40 от ЗЗД е особен вид недействителност, на която може да се позове само лицето, от чието име е извършена сделката чрез представител, действал заедно със съконтрахента, във вреда на представлявания. Систематичното място на нормата в раздел представителство на ЗЗД, както и посоченото в Тълкувателно решение 5/2014 г. изискват наличие на учредена представителна власт. Нормата на чл. 141, ал. 2, изр. 2 от ТЗ предвижда, че ограничения в представителната власт на управителя спрямо третите лица няма действие. Това означава, че управителят действа като дружеството, изразявайки неговата воля спрямо третите лица. Осъществено волеизявяване от управителя, макар и да е израз на волята на дружеството, е по същество изразяване на воля на един субект от друг субект. Действително няма ограничение на представителната власт спрямо третите лица, когато става въпрос за добросъвестно действие. Но в хипотеза на недобросъвестно действие или изразяване на воля на управителя от името на дружеството, и недобросъвестно действие или изразена воля на лицето, с което той договаря, не може да се отрече необходимостта от правна уредба по отношение действията и сделките извършени и сключени от управителя, увреждащи дружеството. Нормата на чл. 145 от ТЗ урежда обезщетение в случаите на причинени вреди, което не позволява да се защити дружеството срещу недобросъвестните действия на управителя, защитавайки правата си на собственост и други права, с които е извършено разпореждане. При сделка и действие на управителя на дружество с ограничена отговорност, дружеството е обвързано от действията и сделките, извършени от управителя, но само при нормално развитие на отношенията в

съответствие с добросъвестността. Наличието на конфликт на интереси, при възможността управителят да получи облага за сметка на дружеството, чрез сговор с третото лице е хипотеза, която се нужда от правна уредба. Налице е празнота в ТЗ относно сделки, при които третото лице действа недобросъвестно и знае или не е могъл да не знае, че при договаряне с дружеството с ограничена отговорност чрез управителя му нанася вреда на търговеца като сключва договор, грубо нарушаващ дължимата грижа на добрия търговец при договаряне и извършването на сделки, с оглед добросъвестната търговска практика. На основание чл. 288 от ТЗ за неуредените от този закон случаи се прилагат правилата на ЗЗД. Поради това следва да се приеме, че съответно се прилагат правилата на чл. 40 от ЗЗД. В този случай предвидената правна възможност на основание чл. 288 от ТЗ вр. чл. 40 от ЗЗД да се установи недействителността е учредена само на увреденото лице, както изрично е посочено в т. 3 от Тълкувателно решение 5 от 12.12.2016 г. по тълк.д. 5/2014 г. на ОСГТК на ВКС. При съответно приложение на нормата на чл. 288 от ТЗ вр. чл. 40 от ЗЗД са така както са разяснени в Тълкувателно решение 5 от 12.12.2016 г. по тълк.д. 5/2014 г. на ОСГТК на ВКС, следва да е на първо място извършено действие от името на представляваното лице, което е действително и го обвързва. На второ място следва да е налице обективно накърняване интересите на лицето, от чието име са извършени действията и субективен елемент. Установяване съществуването на тези елементи се извършва към момента на сключване на договора. От обективните елементи, изискуеми от чл. 288 от ТЗ вр. чл. 40 от ЗЗД следва да се установи, че е налице вреда, която настъпва още към момента на сключване на договора, респ. с неговото сключване. Но относно вредата не е задължително тя да е настъпила или да настъпва със сключване на договора. За вреда следва да се приеме всяка сигурна възможност, установима към сключване на договора, че вреда ще настъпи за лицето, от чието име се извършва представителство. При съответното приложение на чл. 40 от ЗЗД следва да се приеме, че това ще са сделки, които представляват неоснователно обременяване с тежести, да са породени условни или задължения с нетипични модалитети. Вредата може да настъпва веднага или да е сигурно нейното бъдещо настъпване. Вредата следва да не е незначителна. Следва да е налице субективен елемент като под термина „споразумяване“, използван от законодателя следва да се има такова действие, което

третото лице, с което е договарял управителят да е действал недобросъвестно. Изисква се знание и у управителя на представляваното дружество с ограничена отговорност, и у третото лице, че така сключеният договор при съдържащите се обективни характеристики води до увреждане или може да доведе в бъдеще до вреда за лицето, от чието име е сключен. Възможността за настъпване на вредата следва да е основано на обективни факти. Недобросъвестността подлежи на доказване от лицето, от чието име са извършени увреждащите действия. Третото лице следва да цели настъпването на вредата или да действа при груба небрежност към момента на сключване на договора.“

С решение №50095 от 23.022023г. по т.д.№455/2021г. на ВКС, II т.о. е даден отрицателен отговор на поставения правен въпрос: „дали разпоредбата на чл.40 ЗЗД е приложима за органното представителство на търговско дружество?“, като са изложени следните съображения, че: „този отговор следва пряко от разясненията, дадени в т.2 от Тълкувателно решение № 3 от 15.11.2013 г. на ВКС по т.д. № 3/2013 г. на ОСГТК на ВКС. Видно от мотивите му (които също имат задължителен характер и в които ОСГТК е съобщило същността на органното представителство, отчитайки разликата му с представителството по ЗЗД), волеизявлението на органния представител не представлява действие на лице, различно от представлявания; респ. външно изразената воля на органния представител спрямо третите лица не е същинско представителство, основано на представително правоотношение, а представлява представителна функция, част от законната компетентност на органите на ЮЛ; органният представител е част от ЮЛ и изразител на волята на самото ЮЛ; поради което и общите правила в ЗЗД относно представителството, в частност и съобразно правния въпрос, по който е образувано тълкувателно дело № 3/2013 г. на ОСГТК на ВКС - досежно ограниченията в представителната власт на органния представител, не намират приложение. За неприложимост на разпоредбата на чл.40 ЗЗД спрямо търговското дружество, когато сключва сделки с трети лица чрез законния си представител, е и посочената от касатора практика на ВКС по чл.290 ГПК, която настоящият съдебен състав споделя – решение № 232 от 16.11.2018 г. по гр.д.№ 3745/2017 г. на IV г.о., както и казуалната практика на ВКС, включително на този съдебен състав – вж. решение № 23 от

14.04.2020 г. по т.д.№ 950/2019 г. на II т.о. Последната изключва приложението на чл.40 ЗЗД и в случай, че договарянето от името на дружествата е извършено от свързани лица.“

С оглед на така констатираното противоречие в съдебната практика по въпрос, произнасянето по който е от значение за изхода на спора по настоящото дело, налице са предпоставките на чл.292 ГПК за спиране на настоящото производство и сезиране на Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на ВКС с предложение за постановяване на тълкувателно решение по въпроса.

Водим от горното, Върховният касационен съд, състав на III г.о.

О П Р Е Д Е Л И:

Отменя хода по същество.

ПРЕДЛАГА на основание чл.292 ГПК на Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд да постанови тълкувателно решение по следния правен въпрос: „Приложима ли е разпоредбата на чл. 40 ЗЗД за органното представителство на търговско дружество?“.

СПИРА производството по гр.д.№ 2442/2024г. по описа на ВКС, IIIг.о. до приключване на производството пред АСГТК на ВКС.

Определението да се докладва на председателя на Гражданска колегия на ВКС.

Определението не подлежи на обжалване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ: ЧЛЕНОВЕ: